Statsrådets handlingsplan för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna 2020–2023

Hur tillsynen över tillgodoseendet av de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna bör utvecklas

Justitieministeriet
Statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter
Expertgruppen för handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter

STATSRÅDETS PUBLIKATIONER 2021:65 vn.fi/sv

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Statsrådets publikationer 2021:65

Statsrådets handlingsplan för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna 2020–2023

Hur tillsynen över tillgodoseendet av de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna bör utvecklas

Justitieministeriet
Statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter
Expertgruppen för handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter

Justitieministeriet Helsingfors 2021

Julkaisujen jakelu
Distribution av publikationer

Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti
Beställningar av publikationer

Valtioneuvoston verkkokirjakauppa

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Justitieministeriet
© 2021 författare ja justitieministeriet

ISBN pdf: 978-952-383-524-5
ISSN pdf: 2490-0966

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2021

Presentationsblad

23.6.2021

Statsrådets handlingsplan för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna 2020–2023: Hur tillsynen över tillgodoseendet av de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna bör utvecklas

Statsrådets publikationer 2021:65

Utgivare	Justitieministeriet		
Utarbetad av	justitieministeriet, statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter samt expertgruppen för handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter		
Språk	finska	**Sidantal**	50

Referat

Enligt riksdagens grundlagsutskott är det nödvändigt att utarbeta en handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter för varje regeringsperiod för att de grundläggande och mänskliga rättigheterna ska främjas systematiskt. Den tredje nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter 2020–2023 godkändes som statsrådets principbeslut den 23 juni 2021.

Syftet med handlingsplanen är att främja det allmännas skyldighet enligt 22 § i grundlagen att se till att de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Genom handlingsplanen stärks tillsynen över hur rättigheterna tillgodoses i Finland, och på så vis stöds också kunskapsbaserat beslutsfattande samt konsekvensbedömningen i fråga om de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Som en del av handlingsplanen har det utvecklats indikatorer som är ett nytt verktyg för tillsynen över hur rättigheterna tillgodoses både på kort och på lång sikt.

Beredningen av handlingsplanen har styrts av statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter, som tillsatts av justitieministeriet. Justitieministeriets tjänstemän ansvarade för beredningsarbetet med stöd av en expertgrupp tillsatt för ändamålet. Beredningen och valet av indikatorer har gjorts i ett omfattande samarbete och samråd med intressegrupper. I arbetet beaktades särskilt regeringsprogrammets riktlinjer och de rekommendationer som Finland fått av övervakningsorganen för internationella konventioner om de mänskliga rättigheterna.

Nyckelord	mänskliga rättigheter, grundrättigheter, uppföljning, indikatorer		
ISBN PDF	978-952-383-524-5	**ISSN PDF**	2490-0966
Ärendenummer	OM025:00/2020		
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-630-3		

Kuvailulehti
23.6.2021

Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2020–2023
Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seurannan kehittäminen

Valtioneuvoston julkaisuja 2021:65

Julkaisija	Oikeusministeriö		
Yhteisötekijä	oikeusministeriö, valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusverkosto sekä perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman asiantuntijatyöryhmä		
Kieli	suomi	**Sivumäärä**	50

Tiivistelmä

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan mukaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen systemaattiseksi edistämiseksi on tarpeellista, että perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma laaditaan joka hallituskaudella. Kolmas kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma vuosille 2020–2023 hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä 23.6.2021.

Toimintaohjelman tavoitteena on edistää perustuslain 22 §:ssä säädettyä julkisen vallan velvoitetta turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Toimintaohjelmassa vahvistetaan oikeuksien toteutumisen seurantaa Suomessa ja tuetaan siten tietoon perustuvaa päätöksentekoa sekä perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia. Osana toimintaohjelmaa on kehitetty perus- ja ihmisoikeusindikaattorit, jotka tarjoavat uuden työvälineen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seurantaan sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

Toimintaohjelman valmistelua on ohjannut oikeusministeriön asettama valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusverkosto. Valmistelutyöstä on vastannut oikeusministeriön virkamiesten lisäksi toimintaohjelman valmistelun tueksi asetettu asiantuntijatyöryhmä. Toimintaohjelman valmistelussa ja indikaattoreiden valinnassa on tehty laajapohjaista yhteistyötä sidosryhmiä kuullen ja niissä on huomioitu erityisesti hallitusohjelman linjaukset sekä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelinten Suomelle antamat suositukset.

Asiasanat	ihmisoikeudet, perusoikeudet, seuranta, indikaattorit		
ISBN PDF	978-952-383-524-5	**ISSN PDF**	2490-0966
Asianumero	OM025:00/2020		
Julkaisun osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-630-3		

Description sheet

23 June 2021

National Action Plan on Fundamental and Human Rights 2020–2023: Developing the monitoring of fundamental and human rights

Publications of the Finnish Government 2021:65

Publisher Ministry of Justice, Finland

Group author Ministry of Justice, Government Network for Fundamental and Human Rights and the Expert Working Group on the National Action Plan on Fundamental and Human Rights

Language Finnish **Pages** 50

Abstract

According to the Constitutional Law Committee, a national action plan on fundamental and human rights should be prepared during each government term so that fundamental and human rights can be systematically promoted. The third National Action Plan on Fundamental and Human Rights, which covers the period 2020–2023, was adopted as a government resolution on 23 June 2021.

The objective of the action plan is to ensure that the public authorities meet their obligation to guarantee the observance of fundamental and human rights, as laid down in section 22 of the Constitution of Finland. The action plan serves as an instrument strengthening the monitoring of fundamental and human rights in Finland and in this role, it supports knowledge-based policy-making and fundamental and human rights impact assessment. Fundamental and human rights indicators, which provide a new instrument for monitoring fundamental and human rights in the short term and the long term, have been developed as part of the action plan.

Preparation of the action plan has been steered by the Government Network for Fundamental and Human Rights appointed by the Ministry of Justice. The preparatory work has been the responsibility of Ministry of Justice public officials and an expert working group appointed to support the work. In the preparation of the action plan and the selection of indicators, there has been broad-based cooperation in consultation with stakeholders, and special consideration has been given to the Government Programme and the recommendations issued to Finland by the bodies monitoring compliance with international human rights treaties.

Keywords human rights, fundamental rights, monitoring, indicators

ISBN PDF 978-952-383-524-5 **ISSN PDF** 2490-0966

Reference number OM025:00/2020

URN address http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-630-3

Innehåll

Förord 8

1 Bakgrund 10
1.1 Innehållet i och målen för den tredje handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter 10
1.2 Uppföljning av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna till stöd för ett effektivt lagstiftnings- och politikarbete 13
1.3 Förhållandet mellan handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter och annat pågående arbete med nationella strategi- och handlingsprogram 14

2 Lägesbild 15
2.1 Uppföljning av hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses i Finland 15
2.2 Utvecklingsbehoven inom uppföljningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i Finland 19
2.3 Förutsättningar för ett lyckat indikatorarbete 22

3 Regeringens mål och åtgärder för att stärka uppföljningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna 25
3.1 Införande av en indikatorram för grundläggande och mänskliga rättigheter 26
3.2 Utveckling av forskningen kring och insamlingen av uppgifter om grundläggande och mänskliga rättigheter 28
3.3 Förbättrad uppföljning av de internationella tillsynsorganens rekommendationer 30
3.4 Utveckling av konsekvensbedömningen gällande de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna 31
3.5 Fortsätta det verksamhetsprogrambaserade arbetet för grundläggande och mänskliga rättigheter samt utveckla indikatorarbetet 32

Bilaga: Indikatorer för grundläggande och mänskliga rättigheter 33
Förkortningar 33
Personlig frihet och integritet samt rätten till liv 34
1. Våld 34
2. Självbestämmanderätt i fråga om social- och hälsovårdstjänster dygnet runt 35
3. Självbestämmanderätten för personer som tillhör könsminoriteter 36
4. Tagande i förvar 36
5. Människohandel 37
6. Hatbrott 37
Rättsskydd och god förvaltning 38
7. Tillgången till rättsskydd 38
8. Likställighet 38
9. Medvetenhet om rättigheter 38
10. E-tjänsternas tillgänglighet 39
11. Konsekvensbedömning gällande de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i lagberedningen 39
Privatlivet och familjelivet 40
12. Skydd för privatlivet 40
13. Barnskyddet 40
14. Familjeåterförening 41
Yttrandefrihet och rätt att framföra åsikter samt religionsfrihet och rätt att ge uttryck för sin övertygelse 42
15. Fria medier och främjandet av yttrandefriheten 42
16. Begränsning av yttrandefriheten för en person på grund av hans eller hennes uppdrag 42
Språk och kultur 43
17. Nationalspråken 43
18. De samiska språken 43
19. Teckenspråk 44
20. Romani 44
Delaktighet oc påverkansmöjligheter 45
21. Deltagande i politiskt beslutsfattande och organisationsverksamhet 45
22. Delaktighet 45
23. Tillgodoseendet av samernas självbestämmanderätt 46
Försörjning samt arbete under anständiga villkor 47
24. Fattigdom 47
25. Tillgång till arbete 47
Kultur och utbildning 48
26. Demokrati- och människorättsfostran 48
27. Jämställdhet och likabehandling inom utbildningen 48
Hälsa, välbefinnande och miljön 49
28. Tillgång till social- och hälsovårdstjänster samt tillräcklig vård 49
29. Rätt till en bostad 49
30. Miljön och klimatet 50

FÖRORD

Enligt Finlands grundlag ska det allmänna se till att de grundläggande fri-och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Grundlagstryggade grundläggande fri- och rättigheter kan visserligen ha en högstämd klang, men i praktiken har de en väldigt grundläggande innebörd i vårt dagliga liv. De grundläggande fri- och rättigheterna innebär t.ex. tillgång till social- och hälsovårdstjänster samt tillräcklig vård, rätt till likabehandling i arbetslivet och rätt att delta i samhällsdebatten och beslutsfattandet. Det allmänna ansvarar för att fri- och rättigheterna inte bara förblir bokstäver på ett papper, utan att de tillgodoses på lika villkor i allas vår vardag.

Coronaviruspandemin har ställt tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna på prov, globalt. Även i vårt land har systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna samt rättsstatsmekanismerna ställts på prov, samtidigt som de också visat sin styrka under prövande förhållanden. Det är beaktansvärt att de grundläggande fri- och rättigheterna och rättsstaten förblivit i fokus för samhällsdebatten under pandemin. Detta visar på den grundläggande karaktären i det inbördes förhållandet mellan rättsstaten, demokratin och de grundläggande fri- och rättigheterna, där var och en av dem bidrar till att förstärka de andra. Samtidigt som Finland så småningom förbereder sig inför det nya normala, kommer coronakrisens följdverkningar i fråga om växande ojämlikhet och marginalisering i samhället i dagen. Dessa följdverkningar blir vi tvungna att ta oss an ännu långt efter det att pandemin gått över. För att vi ska kunna rikta våra åtgärder så effektivt som möjligt, behöver vi forskningsbaserad kunskap om de problem som står i vägen för tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Det tredje nationella handlingsprogrammet för grundläggande och mänskliga rättigheter fokuserar på utvecklingen av uppföljningen av hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses. Målet är att till stöd för en effektiv och kunskapsbaserad människorättspolitik erbjuda systematisk kunskap om hur dessa rättigheter tillgodoses för olika grupper. Handlingsprogrammet innehåller även kunskaps- och forskningsrelaterade åtgärder, genom vilka vi eftersträvar att utveckla förutsättningarna för en uppföljning av hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses. Handlingsprogrammet ska stödja regeringsprogrammets löfte om en faktabaserad politik. Inom ramen

för beredningen av handlingsprogrammet har man utarbetat indikatorer för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Vikten av indikatorerna som instrument vid uppföljningen av hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses har redan tidigare inskärpts av riksdagens grundlagsutskott. Avsikten är att indikatorerna ska utgöra ett bestående element till stöd för uppföljningen av hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses, och handlingsprogrammet förbinder sig till att fortsätta och utveckla det arbete som baserar sig på dem. Det är viktigt att innehållet i indikatorerna framöver utvecklas på basen av de erfarenheter som fås när de är i bruk, utvecklingen av vår kunskapsgrund gällande de grundläggande rättigheterna samt de föränderliga förhållandena i samhället. Regeringen bör även ha beredskap att följa upp och ingripa i sådana frågor gällande grundläggande och mänskliga rättigheter som det inte ingår några indikatorer för i föreliggande handlingsprogram.

Beredningen av det nuvarande och tredje handlingsprogrammet för grundläggande och mänskliga rättigheter samt indikatorer i anslutning till det har varit en process som grundat sig på öppenhet och växelverkan. Handlingsprogrammet har beretts under överinseende av statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter, och i beredningen har den expertgrupp som tillsatts i detta syfte spelat en betydelsefull roll. I gruppen har ingått företrädare för såväl justitieministeriet och utrikesministeriet, Människorättscentret, Institutet för hälsa och välfärd som diskrimineringsombudsmannens byrå. Förutom dessa instanser skulle jag också vilja tacka alla frivilligorganisationer, myndigheter och forskare som deltagit i de diskussioner, workshoppar och höranden som ordnats i anslutning till beredningen. De synpunkter och den kunskap olika intressentgrupper bidragit med har en helt avgörande roll i utvecklingen av uppföljningen av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Jag hoppas att vi ska kunna fortsätta detta värdefulla samarbete även ifråga om genomförandet av handlingsprogrammet.

Anna-Maja Henriksson

justitieminister

1 Bakgrund

1.1 Innehållet i och målen för den tredje handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter

Det finländska samhället bygger på en grund som utgörs av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatsprincipen. Ett samhälle där allas rättigheter tillgodoses förutsätter att dessa tre helheter fungerar effektivt och är i balans med varandra. I en demokratisk rättsstat ger grundlagen och statens internationella förpliktelser i fråga om mänskliga rättigheter ett starkt skydd för varje individs människovärde samt tryggar individens friheter och rättigheter. Finland har starkt förbundit sig till sina internationella förpliktelser i fråga om de mänskliga rättigheterna och strävar aktivt efter att främja tillgodoseendet av vars och ens grundläggande och mänskliga rättigheter. Ett stabilt och tryggt samhälle bygger på tryggandet av gemensamma värderingar, delaktighet och civilsamhällets verksamhetsförutsättningar, en tillförlitlig förvaltning och fungerande institutioner samt en högklassig lagstiftning som tryggar de grundläggande och mänskliga rättigheterna[1].

Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna tillgodoses. De nationella handlingsprogrammen för grundläggande och mänskliga rättigheter har fått en etablerad roll i fråga om fullgörandet av denna skyldighet som en del av den nationella arkitekturen för grundläggande och mänskliga rättigheter. Den första nationella handlingsplanen gällde för åren 2012–2013[2] och den andra för åren 2017–2019.[3]

1 Bland annat dessa grundläggande faktorer i det finländska samhället betonas i avsnittet 3.3 Den trygga rättsstaten Finland i statsminister Sanna Marins regeringsprogram.

2 Nationell handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter 2012–2013. Justitieministeriets publikation 18/2012.

3 Nationell handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter 2017–2019. Justitieministeriets publikation 9/2017.

I och med den tredje nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter, som utsträcker sig över åren 2020–2023, fortsätter arbetet genom att man utvecklar uppföljningen av hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses i Finland. Målet är att erbjuda systematisk information om hur rättigheterna tillgodoses i människornas vardag till stöd för en effektiv och kunskapsbaserad politik för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Dessutom eftersträvar man att utveckla instrument och förutsättningar för uppföljningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna med hjälp av datainsamlings- och forskningsrelaterade åtgärder.

Behovet av att följa upp tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna och effekterna av de åtgärder som vidtagits för att trygga dem har identifierats också *i tidigare verksamhetsprogram och i oberoende utvärderingar av dessa*.[4] Redan i den första handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter ingick ett projekt för att utveckla indikatorer för grundläggande och mänskliga rättigheter, men det genomfördes inte då. Även i det andra handlingsprogrammet fästes uppmärksamhet vid behovet av att utveckla uppföljningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. I de båda tidigare åtgärdsprogrammen fastställdes mätare för varje projekt för utvärdering av genomförandet av åtgärderna (”genomförandeindikatorer”). I det andra handlingsprogrammet fortsatte indikatorarbetet också genom utvecklande av indikatorer för likabehandling och med ett projekt gällande en barometer för de grundläggande rättigheterna.[5] Dessutom genomförde en forskargrupp vid Tammerfors universitet 2016 en utredning som ingick i statsrådets utrednings- och forskningsprogram. I utredningen skisserar man upp en rättsbaserad ram för indikatorer för de mänskliga rättigheterna som lämpar sig för Finland.[6]

---

4 Viljanen, Jukka – Rautiainen, Pauli – Heiskanen, Heta – Seppä, Tarja: Utvärdering av den nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter 2012–2013. Justitieministeriets publikation 19/2014; Rautiainen, Pauli – Sinkkilä, Kaisa – Keinänen, Anssi: Utvärdering av demokratipolitiska handlingsprogrammet 2017-2019 och handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter 2017-2019. Justitieministeriets utredningar och anvisningar 2020/2.

5 Nationell handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter 2012-2013. Justitieministeriets publikation 18/2012; Justitieministeriets webbplats Faktaomdiskriminering.fi. Också i Statsrådets redogörelse om de mänskliga rättigheterna 2014 drogs det upp riktlinjer om utvecklandet av internationellt jämförbara indikatorer för de grundläggande och mänskliga rättigheterna som lämpar sig för det finländska samhället bör inkluderas i nästa nationella handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter (utvecklingsriktlinje 32, s. 89).

6 Se projektets slutrapport: Rautiainen, Pauli & Lavapuro, Juha och arbetsgrupp Hartzell, Jari – Lehtinen, Emma – Meriläinen, Niina – Neuvonen, Riku – Todorov, Elina: Ihmisoikeusindikaattorien käyttäminen Suomen perus- ja ihmisoikeustilanteen seurantaan. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 36/2016.

Utöver de föregående handlingsprogrammen och de oberoende utvärderingarna av dem har fokus för det tredje handlingsprogrammet även påverkats av *riksdagens ställningstaganden*. Vid behandlingen av redogörelsen för de mänskliga rättigheterna 2014 samt den första och andra handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter har riksdagen konstaterat att det behövs kvantitativa och kvalitativa indikatorer för de grundläggande och mänskliga rättigheterna som stöd för den systematiska uppföljningen. I riksdagen har man fäst uppmärksamhet vid behovet att även stärka andra delområden inom uppföljningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.[7] Grundlagsutskottet har konstaterat att det behövs indikatorer för att man ska få tillförlitlig information om hur tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna utvecklas.[8]

Inriktningen av handlingsprogrammet har också påverkats av *regeringsprogrammet som helhet betraktat samt av behovet av en övergripande utveckling av uppföljningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna* i statsrådet. Bakgrunden är i synnerhet målet att stärka ett kunskapsbaserat beslutsfattande i frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt att förbättra konsekvensbedömningen gällande de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i lagberedningen. Också *internationella organ för tillsyn av människorättskonventioner* har i sina rekommendationer till Finland betonat behovet av att utveckla den nationella uppföljningen och insamlingen av uppgifter om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna[9].

7 UtUB 24/2014 rd, GrUU 52/2014 rd, GrUU 56/2017 rd.

8 GrUU 56/2017 rd s. 4.

9 Se t.ex. FN:s organ för övervakning av människorättskonventioner: Concluding observations on the twenty-third periodic report of Finland.. Committee on the Elimination of Racial Discrimination, 8.6.2017, punkterna 7, 9, 11(d); Concluding observations on the sixth periodic report of Finland. Committee on Economic, Social and Cultural Rights, 17.12.2014, punkterna 13 och 28.Concluding observations on the seventh periodic report of Finland. Committee on the Elimination of Discrimination against Women, 10.3.2014, punkterna 21(e), 23(d), 31(c), 33(c), 35(c); Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention, Concluding observations: Finland Committee on the Rights of the Child, 3.8.2011, punkterna 18-19, 39b(iii), 45(c) och 51.

I handlingsprogrammet strävar man efter att utveckla uppföljningen av tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna inom flera delområden som stöder och kompletterar varandra. Det handlar i synnerhet om utvecklingen och ibruktagandet av indikatorer för de grundläggande och mänskliga rättigheterna, undersökningar och insamling av uppgifter gällande de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt uppföljning av hur de rekommendationer och avgöranden som utfärdats av internationella tillsynsorgan för människorättskonventioner utfärdar genomförs. Det tredje handlingsprogrammet består av en helhet som består av bakgrundsarbete i anslutning till utvecklingen av uppföljningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, datainsamling, kommunikation samt de fortsatta åtgärder som nämns i detta principbeslut.

1.2 Uppföljning av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna till stöd för ett effektivt lagstiftnings- och politikarbete

En förutsättning för ett långsiktigt och resultatrikt arbete för grundläggande och mänskliga rättigheter är en aktuell lägesbild av hur rättigheterna tillgodoses och de förändringar som skett i detta hänseende. Uppgifterna om utvecklingen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna gör det lättare för regeringen och myndigheterna att utveckla rätt inriktade och effektiva åtgärder för att de grundläggande rättigheterna ska tillgodoses. Det är viktigt att systematiskt samla in uppgifter samt presentera en sammanställning av resultaten i tillgänglig form.

Informationen kan utnyttjas bl.a. i lagstiftningsarbetet, i synnerhet inom konsekvensbedömningar gällande de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, inklusive efterföljande utvärdering av konsekvenserna av lagstiftningsändringarna. Informationen utnyttjas också i den internationella rapporteringen om avtalstillsynen och i uppföljningen av de internationella avtalskontrollorganens rekommendationer och beslut. Å andra sidan bidrar de ställningstaganden som framförts av tillsynsorganen för människorättskonventionerna också till att identifiera de problem med grundläggande fri- och rättigheter som måste åtgärdas genom nationella politiska åtgärder eller lagstiftningsåtgärder och som kan kräva särskild uppföljning.

1.3 Förhållandet mellan handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter och annat pågående arbete med nationella strategi- och handlingsprogram

I regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering Ett inkluderande och kunnigt *Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle* ingår ett flertal projekt med handlingsprogram och strategiprojekt som främjar tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna inom olika livsområden. *Statsrådets människorättspolitiska redogörelse*, som ska lämnas till riksdagen hösten 2021, är ett dokument som styr politiken för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och bildar tillsammans med handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter en helhet som styr statsrådets verksamhet. Utgångspunkten för redogörelsen är de centrala förändringar som skett i omvärlden för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och som påverkar politiken för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna på internationell, europeisk och nationell nivå. Redogörelsen är tematiskt uppbyggd och fokuserar på aspekten gällande grundläggande och mänskliga rättigheter i fråga om hållbar utveckling, digitalisering och tillgång till information samt på att stärka det internationella systemet för mänskliga rättigheter samt rättsstatsprincipen. Redogörelsen innehåller Finlands mål gällande de grundläggande och mänskliga rättighetspolitiska riktlinjerna såväl på nationell som på EU- och internationell nivå. De uppföljningsåtgärder och den indikatorram som ingår i handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter stöder dessa riktlinjer och tillgodoseendet av rättigheterna i anslutning till dem. För beredningen av redogörelsen svarar utrikesministeriet.

2 Lägesbild

2.1 Uppföljning av hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses i Finland

Arbetet vid de självständiga myndigheter som övervakar iakttagandet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och den information som de tar fram har en central roll i uppföljningen av hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Uppföljningsinformationen hjälper myndigheterna att identifiera frågor som kräver noggrannare granskning och undersökningar, samt uppföljningen av hur verkningsfullt det egna arbetet är. Även andra aktörer, såsom aktörer i det civilsamhället och forskare inom området för grundläggande och mänskliga rättigheter, tar fram relevant information om hur rättigheterna tillgodoses i Finland med tanke på uppföljningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

De högsta laglighetsövervakarna, dvs. justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman, övervakar lagligheten i myndigheternas verksamhet. Vid skötseln av tillsynsuppgiften övervakar justitiekanslern och justitieombudsmannen enligt grundlagen tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.[10] Laglighetsövervakarna behandlar klagomål och utför inspektioner hos de myndigheter som hör till deras tillsynsbehörighet. De högsta laglighetsövervakarnas tillsynsbefogenheter omfattar också andra myndigheter som utövar tillsyn, såsom specialombudsmännen. De högsta laglighetsövervakarna rapporterar årligen till riksdagen om sin verksamhet. Justitiekanslern i statsrådet övervakar också lagligheten i statsrådets och republikens presidents ämbetsåtgärder. Vid utövningen av sitt ämbete övervakar justitiekanslern också att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

10 Grundlagens 108 och 109 §. I riksdagens justitieombudsmans årliga verksamhetsberättelse ingår ett särskilt avsnitt om tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna och justitieombudsmannens iakttagelser i fråga om dem (se t.ex. Riksdagens justitieombudsmans berättelse 2019, B 15/2020 rd). Även justitiekanslern i statsrådet rapporterar i sin berättelse om övervakningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna (se t.ex. Justitiekanslern i statsrådets berättelse för år 2019, B 12/2020 rd).

Människorättscentret är ett självständigt och oberoende expertorgan som tillsammans med delegationen för mänskliga rättigheter i anslutning till centret samt riksdagens justitieombudsmans kansli bildar Finlands nationella människorättsinstitution (NHRI). En av Människorättscentrets lagstadgade uppgifter är att utarbeta rapporter om hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses.[11] Den allmänna uppföljningen och främjandet av tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt uppföljningen och främjandet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och äldre hör till huvudlinjerna i Människorättscentrets verksamhet.[12] Människorättscentret har i två års tid publicerat en sammanställning av observationer som gjorts av de självständiga och oberoende aktörer som övervakar och främjar tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna.[13] Avsikten är att människorättscentret under det första halvåret 2021 ska ta i bruk en egen utvärdering och rapportering.[14]

I Finland verkar dessutom fem med stöd av lag tillsatta, självständiga och oberoende särskilda ombudsmän: diskrimineringsombudsmannen, jämställdhetsombudsmannen, barnombudsmannen, dataombudsmannen och underrättelsetillsynsombudsmannen. De särskilda ombudsmännen tar bl.a. genom sina tillsynsuppgifter och utredningar fram viktig information om hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses inom respektive verksamhetsfält.

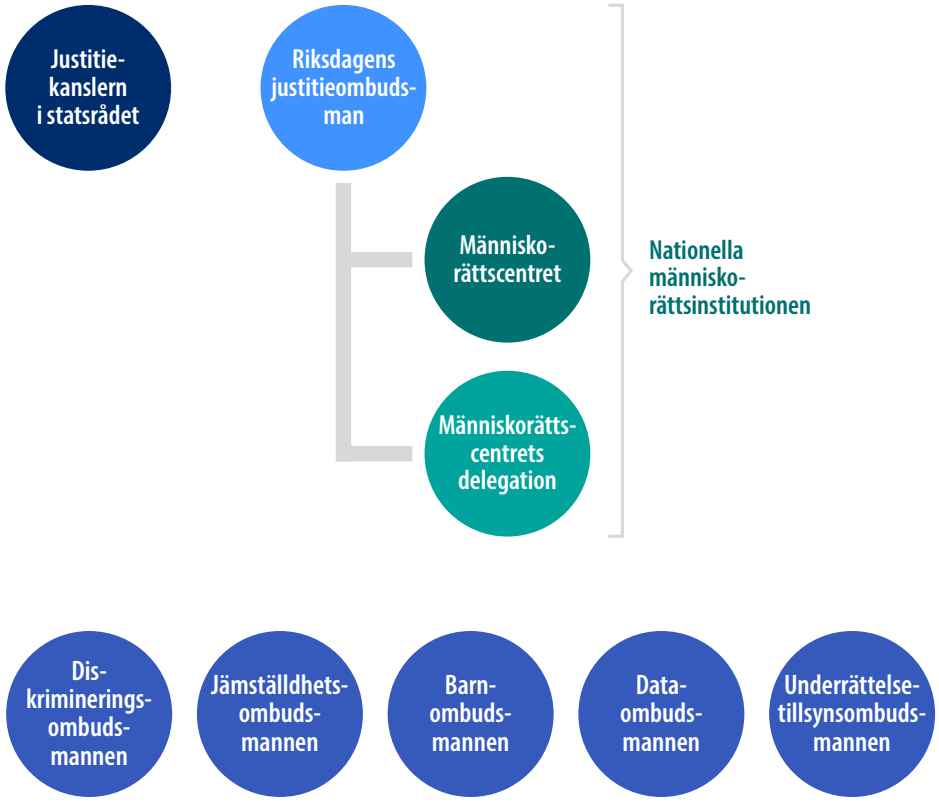
11 19 d § 1 mom. 2 punkten i lagen om riksdagens justitieombudsman.

12 Verksamhetsplan 2021. Människorättscentret, 21.12.2020, s. 4.

13 Perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen Suomessa – koottuja havaintoja vuodelta 2019 Människorättscentrets publikationer 1/2021; Perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen Suomessa – koottuja havaintoja. Människorättscentrets publikationer 2/2020.

14 Verksamhetsplan 2021. Människorättscentret, 21.12.2020, s. 5.

Figur 1. De högsta laglighetsövervakarna och särskilda ombudsmännen.

Statsrådet följer upp tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna och fenomen i anslutning till dem inom ministeriernas ansvarsområden. Kontinuerlig uppföljning är en central uppgift för statsrådet, eftersom 22 § i grundlagen förutsätter aktiva åtgärder för att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i ministeriernas arbete. Utöver lagberedningen vid ministerierna inverkar iakttagelserna i anslutning till tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna på de politikåtgärder som bereds och på genomförandet av dem. Till exempel har statsrådets system för uppföljning av diskriminering som samordnas av justitieministeriet till uppgift att för olika målgrupper producera aktuell, objektiv och kompletterande information om mängden av, kvaliteten hos, orsakerna till och följderna av diskriminering i Finland, samla in information som producerats av andra, främja samarbetet i fråga om forskningen kring diskrimineringsfrågor och lägga fram åtgärdsförslag

för att utveckla antidiskrimineringspolitiken och främja likabehandling.[15] Alla ministerier följer upp verksamheten inom sitt eget ansvarsområde. I anslutning till ministerierna finns också delegationer, såsom delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning[16], den riksomfattande delegationen för romska ärenden[17], delegationen för språkärenden[18], delegationen för etniska relationer[19], barnombudsmannadelegationen[20] och delegationen för likabehandlingsärenden[21]. Delegationernas uppgifter omfattar bl.a. främjande och uppföljning samt samordning av tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Utöver ovannämnda instanser producerar t.ex. Institutet för hälsa och välfärd (THL), Statistikcentralen och Arbetshälsoinstitutet regelbunden och systematisk information om hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Till exempel har mängden av och kvaliteten på information om diskriminering ökat betydligt under de senaste 15 åren, vilket är en positiv utveckling. Samtidigt har antalet aktörer som tar fram forskningsrön om diskriminering ökat, vilket kan leda till att det blir svårare att skapa sig en helhetsbild av fenomenet, i och med att kunskapen är splittrad. Med tanke på tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna är centralt att trygga framtagandet av relevanta fakta med hjälp av tillräckligt dimensionerade resurser på stabil grund.[22]

15 Webbplats för systemet för uppföljning av diskriminering. Uppföljningssystemet strävar efter att publicera regelbundna översikter över diskrimineringens tillstånd i Finland.

16 Webbplats för delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

17 Webbplats för delegationen för romska ärenden.

18 Webbplats för delegationen för språkärenden.

19 Webbplats för delegationen för etniska relationer ETNO.

20 Webbplats för barnombudsmannadelegationen.

21 Webbplats för delegationen för likabehandlingsärenden.

22 Mannila, Simo: Nationella informationskällor för uppföljningen av diskriminering. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2019:35, s. 68.

För uppföljningen har man också utvecklat olika indikatormodeller t.ex. för uppföljning av barns välbefinnande[23], goda relationer[24], hållbar utveckling[25], språkliga rättigheter[26] och integration[27]. Demokratiindikatorerna[28] är ett exempel på ett långsiktigt indikatorarbete med hjälp av vilket man lyckats ta fram uppföljningsinformation om centrala demokratifrågor och till exempel skillnader gällande olika befolkningsgruppers deltagande. Dessutom bereds bland annat jämställdhetsindikatorer[29] och indikatorer som gäller hatbrott.[30]

2.2 Utvecklingsbehoven inom uppföljningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i Finland

De särskilda myndigheter som övervakar att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna iakttas tar fram mångsidig information om hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses och om de utmaningar som detta innebär. Den information som olika myndigheter tar fram är dock i viss mån splittrad, samtidigt som de gränshinder som uppstår mellan olika förvaltningsområdena och olika myndigheters verksamhetsfält gör det svårare att bilda sig en helhetsbild av hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Utredningar av engångskaraktär möjliggör i regel inte någon systematisk uppföljning av förändringarna i tillgodoseendet av rättigheterna på längre sikt.

23 Nationella indikatorer för barns välfärd. Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2011:3.

24 Utarbetande av indikatorer för goda relationer. Projektet Good Relations, 2014.

25 Webbplatsen FN-indikatorer för hållbar utveckling. Statistikcentralen, publicerad 12.2.2019.

26 Uppföljningsindikatorer för de språkliga rättigheterna. Justitieministeriets publikation 42/2018.

27 Databas för integrationsindikatorer. Kompetenscentret för integration av invandrare, uppdateras kontinuerligt.

28 Rapporten Demokratiindikatorer 2015. Justitieministeriets utredningar och anvisningar 56/2015.

29 Regeringens jämställdhetsprogram 2020-2023 Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2020:35.

30 Se webbsidan för projektet Fakta mot hat som samordnas av justitieministeriet.

> ***Grundlagsutskottet har identifierat behovet av att utveckla statsrådets egen övergripande uppföljning av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Utskottet har ansett det vara viktigt att man i statsrådets handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter bygger upp ett förfarande för systematisk uppföljning av läget beträffande de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland och med vars hjälp man effektivt och konsekvent kan ingripa i de problem som observeras. I utskottets utlåtande konstateras det att det krävs kvantitativa och kvalitativa indikatorer för att följa åtgärdernas genomslag och bedöma om det råder jämlikhet när rättigheterna tillgodoses bland annat regionalt och mellan olika befolkningsgrupper.31 Behovet av att stärka en systematisk och övergripande uppföljning har identifierats också i utvärderingarna av de tidigare handlingsprogrammen för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna[32].***

Indikatorernas styrka kan anses vara att man med hjälp av dem kan identifiera utvecklingstrender på lång sikt och trender i anslutning till dessa, dvs. gestalta i vilken riktning genomförandet av vissa grundläggande och mänskliga rättigheter fortskrider. Den kunskap som indikatorerna ger kan också bidra till att identifiera strukturella problem som annars inte skulle framträda, och kräver en mer ingående insamling och utvärdering av data.

Det är dock viktigt att vara medveten om att indikatorerna är ett begränsat instrument för uppföljningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Indikatorerna är, som av benämningen framgår, riktgivande, och på basis av dem kan man inte bilda sig en heltäckande och enhetlig bild av vad som ingår i de rättigheter som följs upp eller hur dessa fri- och rättigheter tillgodoses i människors vardag. Dessutom påverkas indikatorernas användbarhet i hög grad av den kunskapsbas som finns tillgänglig för en utvärdering av det fenomen som är föremål för granskning. Det mest väsentliga är att det finns tillräckliga resurser och tillräcklig kompetens för att analysera data. Indikatorerna är ytterligare ett instrument som breddar urvalet av uppföljningsåtgärder med vars hjälp man kan identifiera konkreta problem gällande de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Indikatorerna varken begränsar eller definierar prioriteringarna i den nationella politiken för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, och inskränker inte heller på det allmännas skyldighet att även

31 GrUU 52/2014 rd, s. 3.

32 Viljanen, Jukka – Rautiainen, Pauli – Heiskanen, Heta – Seppä, Tarja: Utvärdering av den nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter 2012–2013. Justitieministeriets publikation 19/2014; Rautiainen, Pauli – Sinkkilä, Kaisa – Keinänen, Anssi: Utvärdering av demokratipolitiska handlingsprogrammet 2017-2019 och handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter 2017-2019. Justitieministeriets utredningar och anvisningar 2020/2.

trygga tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna med andra medel.

I tidigare rapporter om hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses samt i beredningen av det tredje handlingsprogrammet för grundläggande och mänskliga rättigheter har brister i kunskapsunderlaget identifierats som en av de största utmaningarna i uppföljningen av hur dessa fri- och rättigheter tillgodoses. Också de internationella tillsynsorganen för människorättskonventionerna har fäst uppmärksamhet vid behovet att utveckla datainsamlingen.[33] Det finns inte systematiskt insamlade uppgifter om hur samtliga fri- och rättigheter tillgodoses. Problemet framhävs särskilt i fråga om olika befolknings- och minoritetsgrupper. Det är viktigt att utveckla insamlingen av uppgifter för att kunna stärka ett kunskapsbaserat beslutsfattande i lagstiftnings- och politikprojekt som är viktiga med tanke på tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Under de evenemang som ordnades för intressentgrupper i anslutning till beredningen av handlingsprogrammet framfördes att det i synnerhet i fråga om vissa befolknings- och minoritetsgrupper finns blinda fläckar och direkta kunskapsluckor som bör fyllas igen så att man vid framtagandet av information kan ta befolkningens diversitet bättre i beaktande. Det är viktigt att identifiera vilka grupper som kan identifieras utifrån material i olika register och hur man kan få information om sådana grupper som förblir osynliga i demografiska undersökningar. Vid planeringen av enkäterna bör man bättre beakta till exempel mångfalden av kön, olika etnisk bakgrund, identitet, funktionsnedsättningar och funktionsbegränsningar.

Underrapporteringen ett stort problem när det gäller vissa problem med de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och man kan till exempel inte på basis av antalet besvär, klagomål och andra fall där enskilda personer kontaktar myndigheterna ge en exakt bild av fenomenets omfattning eller frekvens. Antalet myndighetskontakter är i allmänhet närmast en riktgivande eller kompletterande informationskälla. Vid höranden av olika myndigheter i samband med beredningen av handlingsprogrammet har man lyft fram behovet av att utveckla myndigheternas register- och ärendehanteringssystem så att de skulle göra det lättare att ta fram omfattande, tillförlitlig och sorterad information

Vid hörandena lyftes också fram strukturella problem som hänför sig till framtagandet av akademiskt relevant kunskap gällande uppföljning av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i Finland. Särskilt uttrycktes oro över att den

33 FN:s kommitté för mänskliga rättigheter lyfte i sina rekommendationer fram behovet av specificerad information om bl.a. tillgodoseendet av barns, kvinnors, invandrares och samernas rättigheter. Människorättskommitténs rekommendationer till Finland 2021. CCPR/C/FIN/CO/7, 1.4.2021, punkterna 6 –7.

akademiska forskningen kring grundläggande och mänskliga rättigheter minskar i omfattning och att finansieringen är bristfällig. Forskning kring tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna förutsätter ett tvärvetenskapligt perspektiv, och för att möjliggöra detta krävs strukturella förändringar och resurser. Dessutom lyfte man fram möjligheten till ett mer systematiskt samarbete med organisationer inom området för grundläggande och mänskliga rättigheter när det gäller datainsamling. Liknande iakttagelser har gjorts tidigare bland annat i Människorättscentrets utredning om undersökningen om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i Finland.[34]

Det är viktigt att på ett övergripande sätt sammankoppla uppföljnings- och indikatorarbetet med utvecklingen av den nationella politiken för grundläggande och mänskliga rättigheter och de instrument den använder sig av. Beredningen och genomförandet av en effektiv politik för de grundläggande och mänskliga rättigheterna förutsätter ett planenligt och systematiskt arbete där olika aktörers roller tas i beaktande. De målinriktade strategidokumenten för politiken för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, såsom de nationella handlingsprogrammen för de grundläggande fri- och rättigheterna och de redogörelser om de mänskliga rättigheterna som lämnas till riksdagen, har en viktig roll när det gäller att sätta upp konkreta mål. Dessutom måste man säkerställa en fungerande arkitektur för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, där ett väsentligt inslag utgörs av tydliga uppdrag för de centrala aktörerna och där det ingår en klar arbetsfördelning mellan samt tillräckliga resurser för dem. Dessutom är det skäl att fästa uppmärksamhet vid att den bedömning av konsekvenserna för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna som ingår i beredningsprocessen för politikåtgärder och lagstiftningsprojekt förs i en mer helhetsbetonad riktning som bättre beaktar skyldigheten att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna enligt 22 § i grundlagen.

2.3 Förutsättningar för ett lyckat indikatorarbete

Utvecklingen av indikatorer och deras användbarhet vid uppföljningen av hur de mänskliga rättigheterna tillgodoses har diskuterats på internationell nivå sedan 1990-talet, och olika indikatorbaserade modeller har sedermera utvecklats på såväl internationell (Förenta Nationerna, FN), regional (Europeiska unionen, EU och Europarådet, EN) som nationell nivå (t.ex. Storbritannien). Flera av dessa har utnyttjats med framgång, medan andra närmast förblivit teoretiska modeller. Den modell från 2012 som utarbetats av byrån för

34 Människorättscentret/Assi Harkoma: Perus- ja ihmisoikeustutkimuksesta Suomessa – asiantuntijoiden näkemyksiä. Ihmisoikeuskeskuksen sähköinen julkaisu, 2017.

FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter och som baserar sig på struktur-, process- och resultatindikatorer [35] har visat sig vara en användbar modell i synnerhet när det gäller uppföljningen av ESK-rättigheter. Fördelen med modellen är att man med dess hjälp kan granska tillgodoseendet av rättigheterna på såväl normativ som praktisk nivå. Denna modell har utnyttjats bl.a. av EU:s byrå för grundläggande rättigheter[36] och Storbritanniens kommission för jämställdhet och mänskliga rättigheter.[37] Även i Finland har man utrett utvecklingen av indikatorer för de mänskliga rättigheterna i det ovan nämnda projektet vid statsrådets utrednings- och forskningsenhet, som genomförs av ledningshögskolan vid Tammerfors universitet.[38]

Internationella och nationella erfarenheter av och utredningar om indikatorarbete visar[39] att en indikatorbaserad uppföljning som tar fram ändamålsenlig information inte bara kräver en noggrann lokalisering av problemen med de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, utan också fastställande av lämpliga uppföljningsobjekt. Indikatorerna bör vara bundna till nationella eller överstatliga bestämmelser om de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt vara så tydliga, aktuella och lämpade för att granskaförändringar som ligger i tiden som möjligt. De bör även vara diskreta, vilket i synnerhet innebär att indikatorerna vid behov också ska ge information som är specificerad enligt befolkningsgrupp. Det är viktigt att valet av indikatorer motiveras öppet och transparent. Vid utvecklingen av indikatorerna bör man se till att den modell som ska tas fram även är genomförbar ur resurssynvinkel.

---

35 Human Rights Indicators: A Guide to Measurement and Implementation. The Office of the High Commissioner for Human Rights (UN OHCHR), HR/PUB/12/5, 2012.

36 Fundamental Rights Indicators. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), 2011; FRA Opinion – 2/2016 [Art. 2], European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), 2016.

37 Measurement Framework for Equality and Human Rights. Equality and Human Rights Commission, 2017.

38 Rautiainen & Lavapuro et al.: Ihmisoikeusindikaattorien käyttäminen Suomen perus- ja ihmisoikeustilanteen seurantaan. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 36/2016; Yhteenveto perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelua koskevista kuulemisista syksyllä 2020. Oikeusministeriön muistio VN/13670/2019, 16.3.2021.

39 Se t.ex. Human Rights Indicators: A Guide to Measurement and Implementation. The Office of the High Commissioner for Human Rights (UN OHCHR), HR/PUB/12/5, 2012. Measurement Framework for Equality and Human Rights. Equality and Human Rights Commission, 2017, s. 43-44; FRA Opinion – 2/2016 [Art. 2]. Europeiska unionens Agency for Fundamental Rights (FRA), 2016, s. 3-4; Rautiainen ja Lavapuro et al.: Ihmisoikeusindikaattorien käyttäminen Suomen perus- ja ihmisoikeustilanteen seurantaan. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 36/2016; Yhteenveto perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelua koskevista kuulemisista syksyllä 2020. Oikeusministeriön muistio VN/13670/2019, 16.3.2021.

Välfungerande indikatorer förutsätter ett omfattande och regelbundet uppdaterat kunskapsunderlag som gör det möjligt att lokalisera långsiktiga förändringar i tillgodoseendet av rättigheterna. Kunskapsunderlaget bör bestå av både kvantitativ och kvalitativ information, och vid analysen av informationen bör man ta hänsyn till luckor i informationen (s.k. osynliga grupper, underrapportering) och eventuella utmaningar i anslutning till tolkningen av data, såsom uppgifternas representativitet och varierande bakgrundsorsaker till statistiska förändringar. Det räcker inte med en mekanisk insamling av data, utan den information som erhållits bör kontextualiseras med hjälp av olika informationskällor och annat bakgrundsmaterial. Dessutom bör experter på olika områden utnyttjas vid tolkningen av informationen. Det är viktigt att intressenterna deltar i utvecklingen av indikatorerna så att de kan utvecklas så exakt och tillförlitlig som möjligt och samt så att man hittar de informationskällor som bäst stöder dem.

3 Regeringens mål och åtgärder för att stärka uppföljningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna

Utvecklandet av strukturerna för den nationella politiken för de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna är en fortlöpande verksamhet som utsträcker sig över enskilda valperioder. I detta handlingsprogram utvecklas strukturerna för det politikarbetet genom att man inför indikatorer för uppföljningen av förändringar i de grundläggande och mänskliga rättigheterna som ska utvecklas på grundval av erfarenheterna från tillämpningen av dem (punkt 3.1). En annan central del är att utveckla uppföljningens omfattning och kvalitet genom systematisk forskning och insamling av data om grundläggande och mänskliga rättigheter (punkt 3.2). En effektiv uppföljning av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna förutsätter också att de internationella tillsynsorganens rekommendationer och lösningar beaktas på ett mer systematiskt sätt i lagstiftnings- och politikåtgärderna (punkt 3.3). Lagberedarnas kompetens i fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna stärks och stödet för konsekvensbedömningen av lagförslagen med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna ökas (punkt 3.4). Arbetet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna som baserar sig på handlingsprogrammet, inklusive utvecklingen av indikatorer, bör fortsätta också under de kommande regeringsperioderna (punkt 3.5).

Figur 2. Åtgärderna i handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter.

För att främja de ovan nämnda målen genomförs under regeringsperioden de åtgärder som föreslås i detta kapitel. De stöder som helhet betraktat målet i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering om ett faktabaserat beslutsfattande och ett rättvist, jämlikt och inkluderande Finland. De föreslagna åtgärderna svarar dessutom för sin del mot de behov som riksdagens grundlagsutskott, de internationella tillsynsorganen och flera nationella aktörer inom området för grundläggande och mänskliga rättigheter har identifierat och som gäller att stärka uppföljningen av hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses i Finland.

3.1 Införande av en indikatorram för grundläggande och mänskliga rättigheter

Uppföljningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna förutsätter kunskap om förändringar i tillgodoseendet av rättigheterna på lång sikt. Som en del av handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter har man i detta syfte utvecklat **indikatorer** som gör det möjligt att utvärdera hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna förverkligas i fråga om de frågor som valts ut till ramen. I indikatormodellen har uppföljningsobjekten grupperats enligt livsområde, och det ingår indikatorer för varje nivå enligt FN:s indikatormodell (struktur-, process- och resultatindikatorer). Indikatorramen har beretts av en expertgrupp som tillsatts i detta syfte under ledning av statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter och så att centrala intressentgrupper hörts.[40] Indikatorramen finns som bilaga till föreliggande handlingsprogram.

Vid valet av uppföljningsobjekt inom indikatorramen för grundläggande och mänskliga rättigheter har man utgått från indikatorernas användbarhet och möjligheterna att genomföra uppföljningen i praktiken. Detta framgår av att man redan i urvalsskedet har försökt hitta tillräckliga informationskällor för de indikatorer som valts. Användbarheten betjänas också av indikatorramens täthet. Valet av indikatorer är en central del av beredningsprocessen och omfattas av särskilda krav på öppenhet och insyn. I den bakgrundspromemoria som kommer att publiceras längre fram redogörs ingående för de indikatorer som valts ut och beredningsprocessen beskrivs mer i detalj. I regel har urvalskriterierna för indikatorerna varit:

40 Åtgärderna i handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter. Justitieministeriet; Samråd gällande förberedning av handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter. Justitieministeriets promemoria VN/13670/2019, 16.3.2021.

Figur 3. De viktigaste urvalskriterierna för uppföljningsindikatorerna.

Avsikten är att innehållet i indikatorramen ska utvecklas och kompletteras också i fortsättningen, till exempel i och med att indikatorernas kunskapsbas utvecklas eller omvärlden förändras. Den expertgrupp som tillsatts för beredningen av handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter fortsätter sitt arbete till utgången av 2023 och deltar för sin del i utvecklandet av indikatorarbetet. För genomförandet av indikatorramen inrättas en offentlig **webbplats** som är tillgänglig och som utöver den egentliga ramen också innehåller information om indikatorernas bakgrund och informationskällor, samt länkar till det övriga handlings- och strategiarbetet i anslutning till indikatorerna. Avsikten är också att före utgången av 2023 genomföra den **första uppföljningsomgången**, där man rapporterar om hur de rättigheter som indikatorerna beskriver förverkligas utifrån det tillgängliga kunskapsunderlaget. I samband med uppföljningsrundan är det viktigt att säkerställa att det finns tillräcklig kompetens och tillräckliga resurser för att tolka och analysera samt dra slutsatser med utgångspunkt i indikatorerna och de informationskällor som ligger till grund för dem. Som ett led i den första uppföljningsomgången görs vid behov **separata lägesbildsutredningar** om de grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter som tagits in i indikatorramen i syfte att stärka kunskapsunderlaget.

3.2 Utveckling av forskningen kring och insamlingen av uppgifter om grundläggande och mänskliga rättigheter

Behovet av information om hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses i samhället har ökat. Det är viktigt att kunna skapa en tillräckligt exakt lägesbild av den delvis splittrade information som finns att tillgå samt identifiera eventuella blinda fläckar i detta hänseende. Samtidigt är det också viktigt att utveckla framtagandet av information i form av i samarbeten mellan myndigheter för att de olika insamlingarna av uppgifter inte ska överlappa, utan komplettera varandra. De kunskapsluckor och informationsbehov som upptäcktes i samband med beredningen av indikatorerna för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna lyfts fram som en del av rapporteringen om indikatorerna.

Stärkandet av kunskapsunderlaget förutsätter flera olika typer av åtgärder. Till exempel när det gäller information om diskriminering genomförs vid justitieministeriet med stöd av Europeiska kommissionens finansieringsprogram för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden[41] ett **projekt för att förbättra tillgången till information om diskriminering**. Målet med projektet Information om diskriminering (2021–2023) är att utveckla tillgången till information om diskriminering och utveckla sätten att samla in information om diskriminering i Finland. Ett ytterligare mål är att öka samarbetet mellan olika aktörer på området och att frivilligorganisationer och grupper som löper risk för diskriminering ska delta i uppföljningen av diskriminering. Genom projektet strävar man efter att utveckla den människorättsbaserade datainsamlingen särskilt bland minoritetsgrupper och publicera rekommendationer om slutsatser och god praxis från projektverksamheten. Projektet stöder genomförandet av det nationella systemet för uppföljning av diskriminering, som samordnas av justitieministeriet.[42]

Med tanke på uppföljningen av hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses och i synnerhet för att upptäcka strukturell ojämlikhet är det nödvändigt att få **forsknings- och statistikuppgifter som kan specificeras enligt befolkningsgrupp**.[43] Insamlingen av uppgifter om t.ex. etniskt ursprung, sexuell läggning och andra liknande frågor som gäller individer ska dock ske med noggrant övervägande,

41 Rights, Equality and Citizenship Programme -webbplats. European Commission.

42 Webbsida för systemet för uppföljning av diskriminering. Justitieministeriet.

43 Rekommendationer från FN:s kommitté för mänskliga rättigheter till Finland 2021. CCPR/C/FIN/CO/7, 1.4.2021, punkterna 6 –7.Guidelines on the collection and use of equality data European Commission, High Level Group on Non-discrimination, Equality and Diversity, 2018, s. 3–4.

i samförstånd med de berörda grupperna och med iakttagande av att uppgifterna endast används för det ändamål för vilket de har samlats in.[44] Känsliga personuppgifter omfattas av särskilt skydd med tanke på dataskyddslagstiftningen, och behandlingen av uppgifterna förutsätter effektiva skyddsåtgärder[45]. Även känsliga personuppgifter kan dock behöva samlas in när det är nödvändigt för att bedöma hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses i olika minoritetsgrupper. För att det ska vara möjligt att utveckla en noggrannare och mer specificerad datainsamling är det nödvändigt att bedöma de rättsliga ramarna för insamling och behandling av sådan information. Utöver bestämmelserna om dataskydd har t.ex. lagstiftningen om befolkningsdatasystemet betydelse, eftersom den lagstiftningen fastställer de bakgrundsfaktorer som ska antecknas i befolkningsregistret.[46] Samtidigt bör man utreda och sammanställa förutsättningar och praktiska sätt för genomförandet av en människorättsbaserad datainsamling samt bedöma behovet av en sådan datainsamling och eventuella sätt att genomföra den. Det är viktigt att se till att i synnerhet de grupper som företräder olika minoritetsgrupper och det civila samhället i allmänhet har möjlighet att delta i diskussionen om detta.

Projektet Kompetenta[47]syftar till att utveckla den nationella samordningen och informationsutbytet, stärka yrkeskompetensen, **utveckla datainsamlingen** och stärka civilsamhällets roll i **arbetet mot hatbrott**. I projektdelen för utvecklande av datainsamlingen är avsikten bl.a. att göra en undersökning om förövarna av hatbrott och fortsätta att förankra det instrument som utvecklats för rapportering av hatbrott. Dessutom planläggs ett kompetenscenter för arbetet mot hatbrott och diskriminering och testas centrets verksamhet.

I juni 2021 publiceras resultaten av den första **nationella barometern för grundläggande rättigheter**[48]. I barometern granskas vilka åsikter och erfarenheter personer med funktionsnedsättning och personer inom tre olika språkliga minoriteter, svensk-, rysk- och arabspråkiga, har när det gäller tillgodoseendet av vissa grundläggande fri- och

44 I den anvisning om insamling och specificering av uppgifter som publiceras av FN:s höga representant för mänskliga rättigheter betonas att insamlingen av uppgifter inte får leda till nya eller förstärkta diskriminerande åtgärder, fördomar eller stereotyper. A Human Rights-Based Approach to Data. The Office of the High Commissioner for Human Rights (UN OHCHR), 2018, s. 11–12.

45 EU:s allmänna dataskyddsförordning (EU) 2016/679, särskilt artikel 9 och skälen 51 –56.

46 Vid justitieministeriet har det utarbetats en utredning om antecknandet av flera språk i befolkningsdatasystemet. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2020:8.

47 Webbsida för projektet Kompetenta. Justitieministeriet.

48 Projektsida för barometern för grundläggande rättigheter. Barometern för de grundläggande rättigheterna är ett gemensamt projekt för justitieministeriet och Människorättscentret.

rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i förhållande till hela befolkningens åsikter. I datainsamlingen användes Fundamental Rights Survey (FRS), som utarbetats av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA), för att samla in data om hela befolkningen i alla EU-medlemsstater.[49] Informationen om hela befolkningen i FRS och resultaten av barometern erbjuder nya befolkningsgruppsspecifika och jämförbara uppgifter som stöd för beredningen av politiken för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.[50] Uppföljningen bör fortsätta också i framtiden genom att man utvecklar arbetet med barometern och etablerar den som en del av den nationella uppföljningen av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Dessutom utreds behovet och möjligheten att utvidga urvalet för barometern till nya befolkningsgrupper.

3.3 Förbättrad uppföljning av de internationella tillsynsorganens rekommendationer

Statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter följer upp genomförandet av de rekommendationer Finland mottagit från de internationella organ som utövar tillsyn över människorättskonventionerna[51]. Uppföljningen av iakttagandet av internationella människorättskonventioner samt av de internationella tillsynsorganens rekommendationer och slutsatser som gäller Finland är även en lagstadgad uppgift för Människorättscentret[52]. Avsikten är att underlätta och effektivera statsrådets egen och även andra myndigheters och frivilligorganisationers uppföljning av genomförandet **genom att inrätta en databank för Förenta nationernas och Europarådets centrala tillsynsorgans rekommendationer ifråga om hur Finland genomfört sina förpliktelser i fråga om de mänskliga rättigheterna**. Med hjälp av databanken kan man också effektivera den periodiserade rapporteringen om människorättskonventionerna, öka medvetenheten om hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses i Finland och samla in data som stöd för konsekvensbedömningarna inom lagstiftningen.

---

49 I datainsamlingen i barometern för grundläggande rättigheter sänktes samma frågeformulär som EU: s byrå för grundläggande rättigheter använde i sin egen undersökning Fundamental Rights Survey (FRS), som genomfördes i alla EU-medlemsländer. Dessutom erbjöd byrån för grundläggande fri- och rättigheter FRS-material som samlats in från Finland och som gäller hela befolkningen.

50 Projektsida för barometern för grundläggande rättigheter. Justitieministeriet och Människorättscentret.

51 Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusverkoston 2020 - 2023 asettamispäätös. Justitieministeriet, VN/13668/2019, 12.2.2020.

52 RP 205/2010 rd. s. 29.

Avsikten är att den databas som upprätthålls av utrikesministeriets rättstjänst utöver rekommendationerna även ska innehålla sådan information som alla ministerier ger och regelbundet uppdaterar angående de åtgärder för att genomföra rekommendationerna som vidtagits inom respektive ministeriums förvaltningsområde Den föreslagna databanken skulle vara en offentlig webbtjänst som är öppen och tillgänglig för alla. Utöver statsförvaltningen föreslås den även betjäna andra myndigheters, riksdagens, laglighetsövervakarnas och ombudsmännens samt frivilligorganisationers verksamhet.

3.4 Utveckling av konsekvensbedömningen gällande de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna

Enligt regeringsprogrammet ska **lagberedarnas kunskaper om de grundläggande och de mänskliga rättigheterna stärkas** på ett målmedvetet sätt. Stödet över ministeriegränserna ska ökas så att det på ett djupgående sätt blir möjligt att bedöma lagarnas konsekvenser också för människors försörjning, miljön, jämställdheten, de mänskliga rättigheterna och företagens verksamhetsförutsättningar. Grundlagens ställning och den oberoende grundlagstolkningen respekteras och stärks, samtidigt som **bedömningen av lagförslagens grundlagsenlighet och konsekvenser effektiviseras och utvidgas**[53]. Konsekvensbedömningen inom lagberedningen omfattar både den förhandsbedömning *(ex ante)* som görs vid utarbetandet av propositionerna och den eventuella utvärdering *(ex post)* av lagstiftningen som görs efter lagens ikraftträdande. Det är viktigt att bedöma konsekvenserna för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i båda dessa skeden. Lagarnas konsekvenser för människornas vardag och tillgodoseendet av deras rättigheter bör granskas redan i beredningsskedet för att det allmännas positiva skyldighet enligt 22 § i grundlagen att trygga tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna ska beaktas på behörigt sätt och lagförslagens kopplingar till grundlagen ska identifieras på behörigt sätt och i ett tillräckligt tidigt skede. Lagarnas konsekvenser för tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna ska följas upp aktivt också efter lagens ikraftträdande för att säkerställa att lagen verkställs på behörigt sätt och för att säkerställa att lagen inte har oförutsedda negativa konsekvenser med avseende på tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Varje ministerium gör i fråga om lagstiftningen inom sitt eget ansvarsområde en utvärdering i efterhand som stöds av de uppgifter som andra aktörer tar fram. Konsekvensbedömningarna är nära kopplade till uppföljningsdata om hur de grundläggande fri- och rättigheterna

53 Statsminister Sanna Marins regeringsprogram. Statsrådet, 10.12.2019, s. 85.

och de mänskliga rättigheterna tillgodoses, samt till ett bättre utnyttjande av dem under lagberedningens olika skeden. Bedömningen av konsekvenserna för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna stärks som ett led i utvecklandet av statsrådets lagberedning bl.a. med hjälp av anvisningar och utbildning för lagberedarna samt genom att stärka myndighetssamarbetet i anslutning till bedömningen av konsekvenserna för de mänskliga rättigheterna.

3.5 Fortsätta det verksamhetsprogrambaserade arbetet för grundläggande och mänskliga rättigheter samt utveckla indikatorarbetet

År 2017 ansåg riksdagens grundlagsutskott i sitt utlåtande om den andra nationella handlingsplanen (GrUU 56/2017 rd) att man under varje regeringsperiod behöver utarbeta en handlingsplan för de grundläggande och mänskliga rättigheterna för att dessa rättigheter ska kunna främjas systematiskt.[54] Med tanke på kontinuiteten anses det viktigt att man under nästa regeringsperiod godkänner **det fjärde handlingsprogrammet för grundläggande och mänskliga rättigheter**. Vid beredningen av handlingsprogrammet beaktas iakttagelserna i de tre tidigare handlingsprogrammen och erfarenheterna av genomförandet av dem samt bedöms behovet att utveckla indikatorramen och det indikatorbaserade arbetet för grundläggande och mänskliga rättigheter. Eftersom det största mervärdet av indikatorerna är den information som de ger om förändringar i hur rättigheterna tillgodoses på lång sikt, är det viktigt att det indikatorbaserade arbetet för grundläggande och mänskliga rättigheter etableras. Detta förutsätter framför allt att **det arbete som grundar sig på indikatorerna fortgår och utvecklas** också efter den första uppföljningsomgången och att det reservers tillräckliga resurser för detta arbete. I detta sammanhang bör man i den mån det är möjligt också tväradministrativt bedöma synergierna mellan de indikatorer som utvecklats som en del av olika program och strategier samt eventuella sätt för att utveckla indikatorer för olika områden på ett helhetsmässigt sätt.

54 GrUU 56/2017 rd, s. 2.

Bilaga: Indikatorer för grundläggande och mänskliga rättigheter

Förkortningar

EUI	European University Institute
Fimea	Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet
FinMonik	välfärdsundersökning för personer födda utomlands
FinSote	nationell undersökning om hälsa, välfärd och social- och hälsovården
FPA	Folkpensionsanstalten
FRA	Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter
IM	inrikesministeriet
JM	justitieministeriet
Krimo	Institutet för kriminologi och rättspolitik
MM	miljöministeriet
SERI	stödcentrum för offer för sexuellt våld
SHM	social- och hälsovårdsministeriet
THL	Institutet för hälsa och välfärd
UKM	undervisnings- och kulturministeriet
Valvira	Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården

Personlig frihet och integritet samt rätten till liv

1. Våld

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Utsatts för våld, inom hela befolkningen	THL/FinSote-undersökningen THL/FinMonik-undersökningen JM & Människorättscentret/Barometern för grundläggande rättigheter FRA/Fundamental Rights Survey
b. Våld i parrelationer i) Upplevt fysiskt eller sexuellt våld i parrelationer, enligt kön ii) Dödsoffer för våld i parrelationer, enligt kön iii) Antal platser på skyddshem iv) Antal telefonsamtal från tjänster som riktar sig till personer som utsatts för våld v) Antalet klienter vid SERI-stödcentren	Krimo/Nationell brottsofferundersökning Krimo /Uppföljning av brott mot liv THL Nollinjen Brottsofferjouren Kvinnolinjen SERI-stödcentren
c. Våld mot barn i) Grovt våld mot barn ii) Barn som brottsoffer iii) Fall som anmälts till förundersökningsmyndigheterna om webbrelaterade sexualbrott mot barn eller bildmaterial i anslutning till det	Statistikcentralen/Statistik över dödsorsaker THL/Registret över vårdanmälningar inom specialiserad sjukvård Krimo/Enkät om ungdomsbrottslighet THL/Enkäten Hälsa i skolan Centralkriminalpolisen

2. Självbestämmanderätt i fråga om social- och hälsovårdstjänster dygnet runt

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Självbestämmanderätten på boendeenheter för personer med funktionsnedsättning i) Begränsningar av självbestämmanderätten ii) Åtgärder för att främja självbestämmanderätten	Valvira Laglighetsövervakarnas beslutspraxis Regionförvaltningsverken
b. Självbestämmanderätten på barnskyddsanstalter i) Begränsningar av självbestämmanderätten ii) Åtgärder för att främja självbestämmanderätten	Valvira Laglighetsövervakarnas beslutspraxis Regionförvaltningsverken
c. Självbestämmanderätten inom psykiatrisk sjukhusvård i) Begränsningar av självbestämmanderätten ii) Åtgärder för att främja självbestämmanderätten	THL/Vårdanmälningsregistret Valvira Laglighetsövervakarnas beslutspraxis Regionförvaltningsverken
d. Självbestämmanderätten vid enheter inom äldreomsorgen i) Begränsningar av självbestämmanderätten ii) Åtgärder för att främja självbestämmanderätten	Valvira Laglighetsövervakarnas beslutspraxis Regionförvaltningsverken

3. Självbestämmanderätten för personer som tillhör könsminoriteter

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Slopande av kravet på sterilisering vid könskorrigering	Lagändring och uppföljning av verkställandet av den
b. Korrigering av juridiskt kön avskiljs från medicinsk vård	Lagändring och uppföljning av verkställandet av den
c. Tillgång till medicinsk behandling av könsdysfori	SHM Universitetssjukhusen Organisationernas uppgifter och bedömning
d. Stärkande av intersexuella barns självbestämmanderätt	SHM Universitetssjukhusen Organisationernas uppgifter och bedömning

4. Tagande i förvar

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Förvar som gjorts med stöd av utlänningslagen i) Totalt antal personer som tagits i förvar ii) Antal minderåriga som tagits i förvar	Migrationsverket Inrikesministeriet
b. Mediantid för tagande i förvar av personer	Migrationsverket Inrikesministeriet

5. Människohandel

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Resurser för motarbetandet av människohandel	JM SHM IM Hjälpsystemet för offer för människohandel Åklagarväsendet Regionförvaltningsmyndigheterna Polisstyrelsen
b. Människohandel som kommit till myndigheternas kännedom	Hjälpsystemet för offer för människohandel, årsrapporter
i) Antalet klienter i hjälpsystemet för offer för människohandel	Polisens, åklagarmyndigheternas och domstolsmyndigheternas uppgifter
ii) Statistik över straffrättsliga processer som gäller människohandel?	Neliapila-organisationernas (Monika-Naiset liitto ry, Flyktingrådgivningen rf, Pro-tukipiste ry och Brottsofferjouren rf) enkät
iii) Andel av dem som besvarade Neliapila-organisationernas enkät och som önskat att inte omfattas av myndighetstjänster	Migrationsverket
iv) Antal uppehållstillstånd som beviljats på grund av människohandel och arbetsrelaterat utnyttjande	

6. Hatbrott

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Hatbrott som kommit till polisens kännedom	Polisyrkeshögskolan/Rapporten Hatbrott som kommit till polisens kännedom

Rättsskydd och god förvaltning

7. Tillgången till rättsskydd

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Rättsligt skydd för asylsökande	JM
i) Utveckling av rättshjälpen för asylsökande	IM
ii) Kvaliteten på asylsamtalen och på tolkningen under dem	Tillsynsnämnden Migrationsverket
b. Rättegångens längd	Domstolsverket
i) Genomsnittlig handläggningstid i civilmål, brottmål och förvaltningsmål	Statskontoret
ii) Ersättningar för dröjsmål vid rättegång	

8. Likställighet

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Stärkande av de rättsliga strukturerna för främjande av likabehandling samt förebyggande och motarbetande av diskriminering i lagstiftningen	Lagändring och uppföljning av verkställandet av den JM
b. Utveckling av kunskapsunderlaget för systemet för uppföljning av diskriminering	Sakkunnigbedömning av gruppen för uppföljning av diskriminering

9. Medvetenhet om rättigheter

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Medvetenhet om konventioner gällande och myndigheter med ansvar för grundläggande och mänskliga rättigheter	JM & Människorättscentret/Barometern för grundläggande rättigheter FRA/Fundamental Rights Survey

10. E-tjänsternas tillgänglighet

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Andel personer som har upplevt hinder vid anlitande av elektroniska hälso- och sjukvårdstjänster	THL/FinSote-undersökningen
b. Tillgängligheten för webbtjänster enligt lagen om tillhandahållande av digitala tjänster	Regionförvaltningsverket i Södra Finland
c. Andel utomlands födda personer som inte har stark autentisering i bruk	THL/FinMonik-undersökningen

11. Konsekvensbedömning gällande de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i lagberedningen

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Anvisningar och utbildning för konsekvensbedömningen gällande de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna	JM

Privatlivet och familjelivet

12. Skydd för privatlivet

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Dataskydd och informationssäkerhet inom social- och hälsovårdstjänsterna i)) Antal anmälningar som gäller kränkning av informationssäkerheten och andelen anmälningar som lett till åtgärder inom social- och hälsovården ii) Antal klagomål som gäller utövande av rättigheter enligt kapitel III i den allmänna dataskyddsförordningen och deras inriktning samt andelen klagomål som lett till åtgärder inom social- och hälsovården	Dataombudsmannen
b. Medvetenhet om rätten att granska sina personuppgifter	JM & Människorättscentret/Barometern för grundläggande rättigheter FRA/Fundamental Rights Survey

13. Barnskyddet

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Antal klienter hos socialarbetare inom barnskyddet	THL
b. Iakttagande av de lagstadgade tidsfristerna för bedömning av servicebehovet inom barnskyddet	THL/Statistik över behandlingstiderna inom barnskyddet
c. Brådskande placeringar och omhändertaganden	THL/Barnskyddsstatistik

14. Familjeåterförening

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Slopande av kravet på tryggad utkomst för familjeåterförening ifråga om minderårig anknytningsperson	Lagändring och uppföljning av verkställandet av den IM
b. Omprövning av förutsättningarna för familjeåterförening med hänsyn till skyddet för familjelivet och tillgodoseendet av barnets rättigheter	IM
c. Andelen beslut om beviljande av familjeåterförening i) Andelen positiva beslut av alla beslut om familjeåterförening ii) Andelen positiva beslut om beviljande av familjeåterförening där anknytningspersonen är minderårig	IM Migrationsverket

Yttrandefrihet och rätt att framföra åsikter samt religionsfrihet och rätt att ge uttryck för sin övertygelse

15. Fria medier och främjandet av yttrandefriheten

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Utvärdering av hur yttrandefriheten och mediefriheten förverkligas i Finland i den alleuropeiska utredningen Media Pluralism Monitor	EUI - Centre for Media Pluralism and Media Freedom/Media Pluralism Monitor
b. Bedömning av Finland i det internationella pressfrihetsindexet	Organisationen Redaktörer utan gränser/ Pressfrihetsindex

16. Begränsning av yttrandefriheten för en person på grund av hans eller hennes uppdrag

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Antal åtal för olaga hot	Åklagarväsendet
b. Trakasserier och hot mot kommunalfullmäktige	Kommunförbundet/Kommunala beslutsfattarenkäten

Språk och kultur

17. Nationalspråken

Indikator	Eventuella informationskällor
c. Språkklimatet för dem som talar något av nationalspråken	JM/Språkbarometern
a. Tillgången till och kvaliteten på social- och hälsovårdstjänster på svenska	JM/Språkbarometern
a. Utvecklingen av Rundradions innehållsproduktion på svenska	Rundradion/Förvaltningsrådets berättelse till riksdagen om Rundradions verksamhet

18. De samiska språken

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Tillgången till och kvaliteten på social- och hälsovårdstjänster på samiska språk	JM/Samebarometern Berättelser till sametinget enligt 29 § i samiska språklagen Sametinget
b. Antal deltagare i undervisning i samiska	Utbildningsstyrelsen Kommunerna
c. Antal deltagare i undervisning och i småbarnspedagogik på samiska språk	Utbildningsstyrelsen Kommunerna
d. Utvecklingen av Rundradions innehållsproduktion på samiska	Rundradion/Förvaltningsrådets berättelse till riksdagen om Rundradions verksamhet Sametinget
e. Digitalisering av tjänster på samiska	Sametingets byrå för samiska språket

19. Teckenspråk

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Tillgången till information på teckenspråk	Enkät till ministeriernas kommunikationsdirektörer JM/Teckenspråksbarometern
b. Tillgången till och kvaliteten på tolkningstjänster	JM/Teckenspråksbarometern FPA Organisationernas uppgifter och bedömning
c. Utvecklingen av Rundradions innehållsproduktion på teckenspråk	Rundradion/Förvaltningsrådets berättelse till riksdagen om Rundradions verksamhet

20. Romani

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Antal elever som deltar i undervisning i romani	Utbildningsstyrelsen Kommunerna
b. Utvecklingen av Rundradions innehållsproduktion på romani	Rundradion/Förvaltningsrådets berättelse till riksdagen om Rundradions verksamhet

Delaktighet oc påverkansmöjligheter

21. Deltagande i politiskt beslutsfattande och organisationsverksamhet

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Röstningsaktivitet	Statistikcentralen/Valstatistik
b. Antal personer som understött medborgarinitiativ	Statistikcentralen/Statistik över fritidsdeltagande
c. Deltagande i organisationsverksamhet	Statistikcentralen/Statistik över fritidsdeltagande
d. Röstningsställenas tillgänglighet	Laglighetsövervakarnas avgöranden som gäller röstningsställenas tillgänglighet

22. Delaktighet

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Vuxnas upplevelse av delaktighet	THL/FinSote-undersökningen Delaktighetsindikator som THL har utvecklat
b. Barns och ungas upplevelse av delaktighet	THL/Enkäten Hälsa i skolan Delaktighetsindikator som THL har utvecklat

23. Tillgodoseendet av samernas självbestämmanderätt

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Genomförande av förhandlingar enligt principen om fritt, informerat och på förhand givet samtycke	Sametingets uppgifter och bedömning av fullgörandet av förhandlingsskyldigheten Myndigheternas uppgifter
b. Utveckling av förhandlingsskyldigheten enligt Sametingslagen	Lagändring och verkställande av den Åtgärder för att stärka myndigheternas kompetens
c. Reform av bestämmelserna om upptagande i vallängden för val till Sametinget	Lagändring och uppföljning av verkställandet av den JM
d. Området för självstyrelsens beslutanderätt i fråga om samernas språk och kultur i lagstiftningen	JM Sametinget

Försörjning samt arbete under anständiga villkor

24. Fattigdom

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Tillräcklig grundtrygghet	THL/Utvärderingsrapport om grundtrygghetens tillräcklighet
b. Barnfattigdom	Statistikcentralen/Statistik över inkomstfördelning, levnadsförhållanden
c. Upplevelse av att pengarna räcker till för maten	THL/FinSote-undersökningen

25. Tillgång till arbete

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Sysselsättningsgraden för personer i arbetsför ålder enligt befolkningsgrupp	Statistikcentralen; Arbetskraftsundersökningen
b. Diskriminering i arbetslivet	JM & Människorättscentret/Barometern för grundläggande rättigheter FRA/Fundamental Rights Survey Statistikcentralen/Arbetslivsundersökningen

Kultur och utbildning

26. Demokrati- och människorättsfostran

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Effektivare fostran i demokrati och mänskliga rättigheter inom småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen och utbildningen på andra stadiet	UKM JM

27. Jämställdhet och likabehandling inom utbildningen

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Rätt till undervisning i) Personer som inlett och slutfört utbildning på andra stadiet enligt befolkningsgrupp ii) Personer som kommit in på och slutfört högskoleutbildning enligt befolkningsgrupp iii) Andelen unga som varken arbetar eller studerar (NEET)	Statistikcentralen/Utbildningsstatistik, arbetskraftsundersökning
b. Erfarenheter av diskriminering i högstadiet, gymnasierna och yrkesskolorna	THL/Enkäten Hälsa i skolan

Hälsa, välbefinnande och miljön

28. Tillgång till social- och hälsovårdstjänster samt tillräcklig vård

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Tillgång till vård i) Primärvård II) Specialiserad sjukvård	THL/Tillgång till primärvård, tillgång till vård inom den specialiserade sjukvården
b. Upplevt sig ha fått tillräckliga social- och hälsotjänster	THL/FinSote-undersökningen
c. Nödvändig vård för alla papperslösa är tryggad genom lag	Lagändring och verkställande av den
d. Anlitande av mentalvårdstjänster bland personer som uppgett sig ha självmordstankar	THL/FinSote-undersökningen
e. Andel av befolkningen som har haft ekonomiska svårigheter att skaffa sig läkemedel som ordinerats av läkare	Fimea/Läkemedelsbarometern

29. Rätt till en bostad

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Totalt antal bostadslösa	Uppgifter som samlats in av Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet
b. Romers upplevelse av diskriminering i samband med deras boende	Diskrimineringsombudsmannen

30. Miljön och klimatet

Indikator	Eventuella informationskällor
a. Dödsfall och sjuklighet orsakade av små partiklar i utomhusluften	THL
b. Konsekvensbedömning gällande de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i den klimatpolitiska planen på medellång sikt	MM
c. De klimatpolitiska åtgärdernas tillräcklighet i förhållande till Parisavtalets temperaturmål och de nationella målen	Klimatpanelen MM/Klimatårsberättelsen

SNELLMANSGATAN 1, HELSINGFORS
PL 23, 00023 STATSRÅDET
valtioneuvosto.fi/sv
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN: 978-952-383-524-5 PDF
ISSN: 2490-0966 PDF